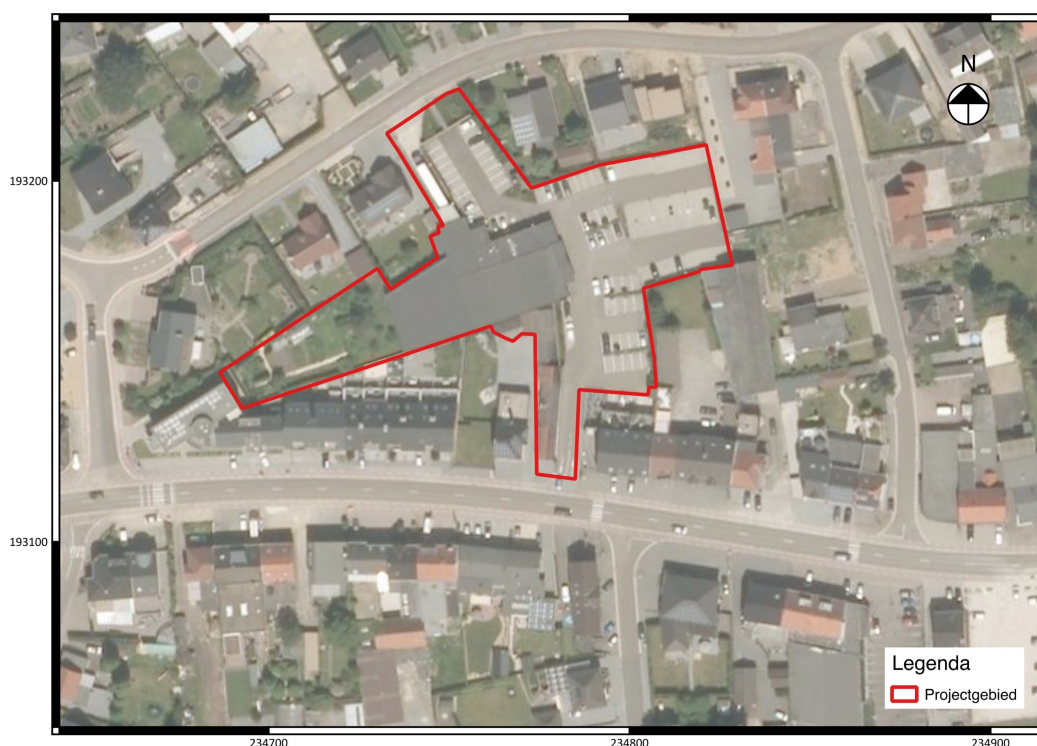

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Weg naar Zwartberg te Opglabbeek

Jeroen Verrijckt
Maarten Smeets
Annelies De Raymaeker
Vanessa Vander Ginst
Nick Van Liefferinge
Wouter Yperman

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Weg naar Zwartberg te Opglabbeek

**Jeroen Verrijckt
Maarten Smeets
Annelies De Raymaeker
Vanessa Vander Ginst
Nick Van Liefferinge
Wouter Yperman**

**Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba**

Colofon

Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Weg naar Zwartberg te Opglabbeek

Initiatiefnemer:	Aldi nv
Projectleiding:	Maarten Smeets
Erkend archeoloog:	Jeroen Verrijckt
Auteurs:	Jeroen Verrijckt, Maarten Smeets, Annelies De Raymaeker, Vanessa Vander Ginst, Nick Van Liefferinge & Wouter Yperman
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Inhoudstafel

Privacyfiche

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Bureauonderzoek	p. 3
1.1 Beschrijvend gedeelte	p. 3
1.1.1 Administratieve gegevens	p. 3
1.1.2 Archeologische voorkennis	p. 5
1.1.3 Onderzoeksopdracht	p. 5
1.1.4 Werkwijze	p. 9
1.2 Assessmentrapport	p. 10
1.2.1 Landschappelijke ligging van het projectgebied	p. 10
1.2.2 Historische beschrijving van het projectgebied	p. 16
1.2.3 Archeologisch kader van het projectgebied	p. 23
1.2.4 Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	p. 24
1.2.5 Synthese	p. 25
1.2.6 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p. 27
1.2.7 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek	p. 27
Hoofdstuk 2 Landschappelijk bodemonderzoek	p. 29
2.1 Beschrijvende gedeelte	p. 29
2.1.1 Administratieve gegevens	p. 29
2.1.2 Microreliëf en bodem	p. 29
2.1.3 Onderzoeksopdracht	p. 30
2.1.4 Werkwijze	p. 30
2.2 Assessmentrapport	p. 33
2.2.1 Het referentieprofiel	p. 33
2.2.2 Resultaten van het bodemkundige booronderzoek	p. 33
2.2.3 Interpretatie van het onderzochte gebied	p. 35
2.2.4 Synthese	p. 36
2.2.5 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek	p. 37
2.2.6 Samenvatting gericht op een niet gespecialiseerd publiek	p. 37
Hoofdstuk 3 Programma van maatregelen	p. 39
3.1 Gemotiveerd advies	p. 39
3.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	p. 42
3.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	p. 42
3.2.2 Onderzoeksstrategie en –methode	p. 43
3.2.3 Onderzoekstechnieken	p. 43
3.2.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk	p. 44
Bibliografie	p. 45
Bijlagen	

Hoofdstuk 3 Programma van maatregelen

Projectcode:	2016E7 en 2016G181
Aanleiding:	Het archeologisch vooronderzoek kadert binnen het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 en de Code van Goede Praktijk. Het betreft een projectgebied dat niet gelegen is in een archeologische zones, met een oppervlakte van 5870 m ² . Daarmee valt het projectgebied binnen de aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m ² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen volledig buiten archeologische zones gelegen zijn.
Erkend archeoloog:	Jeroen Verrijckt, OE/ERK/Archeoloog/2015/00053 Studiebureau Archeologie bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Opglabbeek, Weg naar Zwartberg (fig. 1.1 en 1.2) Bounding box: punt 1: x=234682, y=193118 punt 2: x=234822, y=193234 Opglabbeek, Afd. 2, Sectie B, percelen 500e, 507k, 502b4, 508t, 513h, 496p (fig. 1.3)
Periode uitvoering:	juli 2016
Relevante termen:	Beekdal, bureauonderzoek, landschappelijke boringen, plaggenbodem
Verstoorte zones:	Bij het bureauonderzoek werden verscheidene zones met diepgaande verstoringen vastgesteld. Na het uitvoeren van het landschappelijk booronderzoek is gebleken dat deze verstoringen, door de aanwezigheid van ophogingen, veelal geen invloed hebben op het archeologische vlak. Hierdoor kan er gesteld worden dat er geen concrete aanwijzingen voor grootschalige verstoringen aanwezig zijn. Enkele kleinschalige verstoringen (meer dan 160 cm diep) zijn weergegeven in fig. 1.24.

3.1 Gemotiveerd advies

Tot op heden werd een bureauonderzoek en landschappelijke boringen uitgevoerd. Uit deze landschappelijke boringen is gebleken dat eventuele archeologische sporen zich zullen aftekenen op 120 cm onder het maaiveld. De opdrachtgever plant de afbraak van de huidige Aldi en een woning langs de Weg naar Zwartberg. Vervolgens zal een nieuwe Aldi gebouwd worden. Het gebouw zal enkele meters oostelijker opgetrokken worden dan de huidige Aldi. Hierbij wordt de parking heraangelegd en uitgebreid op enkele nieuw verworven percelen.

Het nieuw te realiseren Aldi-gebouw zal een oppervlakte hebben van 1325,5 m². De vloerplaten en ringbalken onder de buitenmuren worden ca. 67 cm afgegraven tegenover de afgewerkte vloerpas (het huidige maaiveld). De rioleringen worden ongeveer 1 m onder deze vloerpas aangelegd, de septische tank wordt op een diepte van 2,40 m geplaatst. De exacte diepte van de fundering is niet geweten, wel gebeurt deze op de vaste grond en vorstvrij (minstens 80 cm diep). Hierbij wordt gebruik gemaakt van een staalstructuur die wordt voorzien van kolommen afgedragen op funderingszolen. De omvang of wijze van plaatsing van deze fundering is nog niet geweten. Sonderingen om de stabiliteit te bepalen moeten nog uitgevoerd worden.

Rondom het gebouw komt een loskade en parking (4544,5 m²). De zones van de loskade en parking worden afgegraven tot een diepte van respectievelijk 165 en 43 cm onder het maaiveld. De loskade komt op dezelfde plaats als de huidige, reeds ingegraven loskade te liggen. De afwatering van de parking gebeurt via infiltratiebekkens die her en der aangelegd worden, hierover waren bij de

opdrachtgever echter geen gegevens beschikbaar daar de onderhandelingen met de dienst hemelwater nog lopende zijn. Aan de zuidelijke zijde van het gebouw komt een regenwaterput (fig. 1.4). Een septische put wordt aan de noordwestelijke zijde geplaatst.

Het uiteindelijke te realiseren terreinprofiel toont hetzelfde profiel als het terreinprofiel dat tijdens het bureauonderzoek aanwezig is (fig. 1.4).

De dieptes van funderingen van gebouwen, parkings en structuren zijn echter hypothetisch en zullen enkel gehanteerd worden bij een voldoende draagkrachtige grond. De draagkracht van de grond kan nog niet getest worden door middel van sonderingen waardoor er pas uitsluitel over de funderingsdieptes te verkrijgen valt na het bekomen van een bouwvergunning.

Doordat er nog geen exacte funderingsdieptes werden verkregen werd in overleg met de bouwheer beslist om te opteren voor een vervolgonderzoek in uitgesteld traject. Hierbij kan een vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd worden na het bekomen van de bouwvergunning waarna de aanwezigheid van archeologische vondsten en sporen bekeken kan worden samen met de definitieve verstoringsdieptes.

Vraagstelling:

Kan de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende gestaafd worden?

De afwezigheid van archeologische sites kan niet afdoende gestaafd worden. Er zijn geen aanwijzingen voor grootschalige verstoringen binnen het projectgebied. Er is echter wel sprake van ophogingen waardoor archeologische sporen zich op een diepte van 120 cm aftekenen.

Zijn er archeologisch relevante sites aanwezig?

Er zijn geen indicaties aangetroffen voor de aanwezigheid van archeologisch relevante sites.

Wat is het wetenschappelijk potentieel van de aanwezige sites?

Potentieel is hier relevante informatie aanwezig over de bewoningsgeschiedenis vanaf de prehistorie. Gezien het ontbreken van systematisch onderzochte archeologische vindplaatsen in de omgeving van het projectgebied is er een grote kenniswinst te behalen.

Moeten er bijkomende maatregelen genomen omwille van eventuele aanwezige sites?

Niet van toepassing.

Maak een plan van aanpak op voor een eventueel vervolgonderzoek.

Zie 3.2.

Kunnen maatregelen voorgesteld worden voor een eventueel behoud in situ van een aanwezige archeologische site? Hoe kunnen deze maatregelen afgedwongen en gecontroleerd worden?

Niet van toepassing.

Door het voorkomen van ophogingen binnen het projectgebied zullen archeologische sporen zich aftekenen op +/- 120 cm diepte onder het huidige maaiveld. Doordat het onzeker is hoe diep eventuele funderingen geplaatst worden dient er een vervolgonderzoek in de vorm van archeologische proefsleuven uitgevoerd te worden.

De opportuniteit van de diverse methoden van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem:

Methode	Opportuun	Motivering
Landschappelijke profielputten	Nee	Tijdens het landschappelijk booronderzoek kon voldoende geconcludeerd worden dat er een

		goed bewaarde bodemkundige opbouw aanwezig is. Er werden echter geen aanwijzingen aangetroffen voor de podzolbodem zoals deze op de bodemkaart beschreven staat. Er kan gesteld worden dat landschappelijke profielputten geen toegevoegde waarde leveren tegenover de reeds uitgevoerde landschappelijke boringen. Dergelijk onderzoek is niet nuttig en niet noodzakelijk.
Geofysisch onderzoek	Nee	Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Ook dient er op gewezen te worden dat vooral grote en specifieke sporen opgemerkt worden tijdens dit soort onderzoek. Kleinere sporen die mogelijk deel uit maken van een plattegrond worden al veelal niet opgemerkt. Ook dient na de uitvoering van geofysisch onderzoek steeds verder onderzoek met ingreep in de bodem plaats te vinden om de aard van de aangetroffen anomalieën te verifiëren. Dergelijk onderzoek is niet nuttig en niet noodzakelijk. Tevens zijn er verscheidene anomalieën (leidingen, ophogingslagen etc...) aanwezig welke een sterk vertekend beeld opleveren. Hierdoor is geofysisch onderzoek niet wenselijk.
Veldkartering	Nee	Binnen dit onderzoek is een veldkartering door de aanwezige bebouwing, verharding en beplanting niet mogelijk.

De opportuniteit van de diverse methoden voor vooronderzoek met ingreep in de bodem:

Methode	Opportuun	Motivering
Verkennd archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het landschappelijk booronderzoek werden elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van (in situ) steentijd artefactensite (mogelijk bewaarde A-horizont en goed bewaarde B-horizont). Door de aanwezige verhardingen en ophogingen (grindlagen) is het echter niet mogelijk om het archeologisch vlak systematisch te onderzoeken via archeologische boringen. Hierdoor is dergelijk onderzoek niet mogelijk en niet nuttig.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Nee	Tijdens het landschappelijk booronderzoek werden elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van (in situ) steentijd artefactensite (mogelijk bewaarde A-horizont en goed bewaarde B-horizont). Door de aanwezige verhardingen en ophogingen (grindlagen) is het

		echter niet mogelijk om het archeologisch vlak systematisch te onderzoeken via archeologische boringen. Hierdoor is dergelijk onderzoek niet mogelijk en niet nuttig.
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Nee	Tijdens het landschappelijk booronderzoek werden elementen aangetroffen die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van (in situ) steentijd artefactensite (mogelijk bewaarde A-horizont en goed bewaarde B-horizont). Door de aanwezige verhardingen en ophogingen (grindlagen) is het echter niet mogelijk om het archeologisch vlak systematisch te onderzoeken via archeologische boringen om zo locaties voor proefputten in functie van steentijdartefactensites te selecteren.. Hierdoor is dergelijk onderzoek niet mogelijk en niet nuttig.
Proefsleuven en/of proefputten	Ja	Het is nuttig deze methode toe te passen op het terrein, omdat de onderzoekstechniek een beter ruimtelijk inzicht biedt dan de voorgaande onderzoekstechnieken. Omwille daarvan, en de verwachting dat er geen complexe verticale strategie aanwezig is, is een proefsleuvenonderzoek aangewezen. Om beter ruimtelijk inzicht toe te laten is het nodig een groter percentage van het terrein (12,5%) te onderzoeken dan de voorgaande onderzoeksmethoden, wat resulteert in een grotere schadelijke impact op het bodemarchief. Deze methode is echter niet overdreven schadelijk te noemen. Ondanks de grotere schadelijke impact op het bodemarchief is deze onderzoeksmethode nodig om verdere uitspraken te kunnen doen over de aanwezigheid van een archeologische site op het terrein. Het archeologisch onderzoek in het kader van de archeologienota dient zich te beperken tot een onderzoek zonder ingreep in de bodem. Onderzoeken met een ingreep in de bodem zijn niet mogelijk doordat er nog bebouwing en verhardingen aanwezig zijn welke nog steeds in gebruik zijn als onderdeel van de Aldi Winkel. Deze winkel zal slechts sluiten na het bekomen van een bouwvergunning waarin een sloopvergunning vervat zit. Door de aanwezigheid van deze bebouwing en verharding, en de mogelijkheid tot slopen na het verkrijgen van de benodigde vergunningen is het onmogelijk (juridisch) om reeds archeologisch onderzoek met

		ingreep in de bodem uit te voeren.
--	--	------------------------------------

3.2 Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

3.2.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het onderzoeksdoel is nagaan of er nog archeologische sporen bewaard zijn in het projectgebied. De vraagstelling hierbij is:

- Hoe goed zijn de archeologische sporen bewaard?
- Van welke aard zijn de sporen?
- Naar welke activiteit of soort site verwijzen de sporen?
- Zijn er sporen uit één of meerdere periodes aanwezig?
- Welke zones komen in aanmerking voor een verder onderzoek?
- Kan er een link gelegd worden met de historische kern van Evergem of historische archeologische vindplaatsen uit de omgeving?

3.2.2 Onderzoeksstrategie en -methode

Gezien de mogelijkheid op waarden uit de prehistorie tot de wereldoorlogen dient er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden (CGP 8.6). Hiermee wordt beoogd door een beperkt maar statistisch representatief gedeelte van het terrein op te graven, uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van dat terrein.

Het archeologisch onderzoek in het kader van de archeologienota dient zich te beperken tot een onderzoek zonder ingreep in de bodem. Onderzoeken met een ingreep in de bodem zijn niet mogelijk doordat er nog bebouwing en verhardingen aanwezig zijn welke nog steeds in gebruik zijn als onderdeel van de Aldi Winkel. Deze winkel zal slechts sluiten na het bekomen van een bouwvergunning waarin een sloopvergunning vervat zit. Door de aanwezigheid van deze bebouwing en verharding, en de mogelijkheid tot slopen na het verkrijgen van de benodigde vergunningen is het onmogelijk (juridisch) om reeds archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

3.2.3 Onderzoekstechnieken

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (CGP 8.6).

Om zoveel mogelijk dwars op het hoogteverschil te werken (en een zo goed mogelijk beeld van het reliëf te krijgen) worden de sleuven nagenoeg loodrecht op de Kleine Beek aangelegd, met een NO-ZW- oriëntatie (fig. 3.1). De Kleine beek dient op elk moment gevrijwaard te blijven van graafwerkzaamheden. De zones waar diepgaande verstoringen verwacht worden (160 cm diep) kunnen mee onderzocht worden omdat deze een zeer beperkte omvang hebben.

De aanwezige bebouwingen en verhardingen mogen slechts verwijderd worden tot het niveau van het momenteel aanwezige maaiveld.

Omwille van praktische aspecten zoals snelheid en efficiëntie wordt geopteerd voor 2m brede, parallelle proefsleuven met een tussenafstand die niet meer dan 15 m van middelpunt tot middelpunt bedraagt. Deze proefsleuven worden, waar nodig, aangevuld met kijkvensters zodat een

goed overzicht verkregen wordt van de aanwezige sporen. Mogelijk aanwezige sporen in zandgronden zijn doorgaans trouwens zeer goed leesbaar, zodat hiervoor niet op 4 m brede sleuven moet teruggevallen worden. De sleuven worden aangelegd tot op het eerste archeologisch relevante vlak. De conventioneel aanvaarde dekkingsgraad van 12,5 % wordt conform de CGR opgesplitst in 10 % sleuven en 2,5 % kijkvensters. De graafmachine heeft een 2 m brede, platte bak zonder tanden. Indien er archeologische bodemsporen worden aangetroffen dienen deze geregistreerd te worden conform de Code Goede Praktijk. Tevens dient getracht te worden zoveel mogelijk informatie omtrent datering en interpretatie te verkrijgen van de aangetroffen sporen. Waar nodig kunnen er rond deze sporen kijkvensters aangelegd worden. Deze informatie kan een betere inschatting geven van het verdere onderzoek.

Doordat tijdens de landschappelijke boringen een mogelijk bewaarde A-horizont en goed bewaarde B-horizont zijn aangetroffen, en de locatie van het projectgebied op de flank van een beek is er een verwachting voor prehistorische artefacten sites. Het is echter niet mogelijk om archeologische boringen uit te voeren op het terrein doordat het grootste gedeelte van het projectgebied een dik (minstens 60 cm) grindrijk pakket bevat waarin boringen niet mogelijk zijn. Het verwijderen van dit grindpakket kan versturende gevolgen hebben op een eventueel archeologisch niveau. Hierdoor is het niet mogelijk om eventuele boringen naar steentijdartefacten sites uit te voeren. Door deze onmogelijkheid dienen er extra maatregelen genomen te worden bij het eventueel aantreffen van concentraties lithisch materiaal bij het proefsleuvenonderzoek. Indien tijdens het proefsleuvenonderzoek lithische artefacten geconcentreerd worden aangetroffen dient het aanleggen van de sleuven gestaakt te worden. Rondom de concentratie dient voorzichtig en onder begeleiding van een archeoloog de grindlaag verwijderd te worden. Vervolgens kunnen waarderende archeologische boringen uitgevoerd worden conform de Code Goede Praktijk. Wanneer blijkt dat het niet mogelijk is om deze boringen uit te voeren (door de aanwezigheid van grind of puinrijke ophogingslagen) kunnen deze lagen voorzichtig, lokaal verwijderd worden. Indien hieruit blijkt dat er meerdere concentraties lithische artefacten aanwezig zijn, of dat de aangetroffen concentratie omvangrijk is, dient het proefsleuven onderzoek op de locatie van de eventuele concentraties gestaakt te worden en dient er overgegaan te worden tot een onderzoek in functie van steentijdartefactensites.

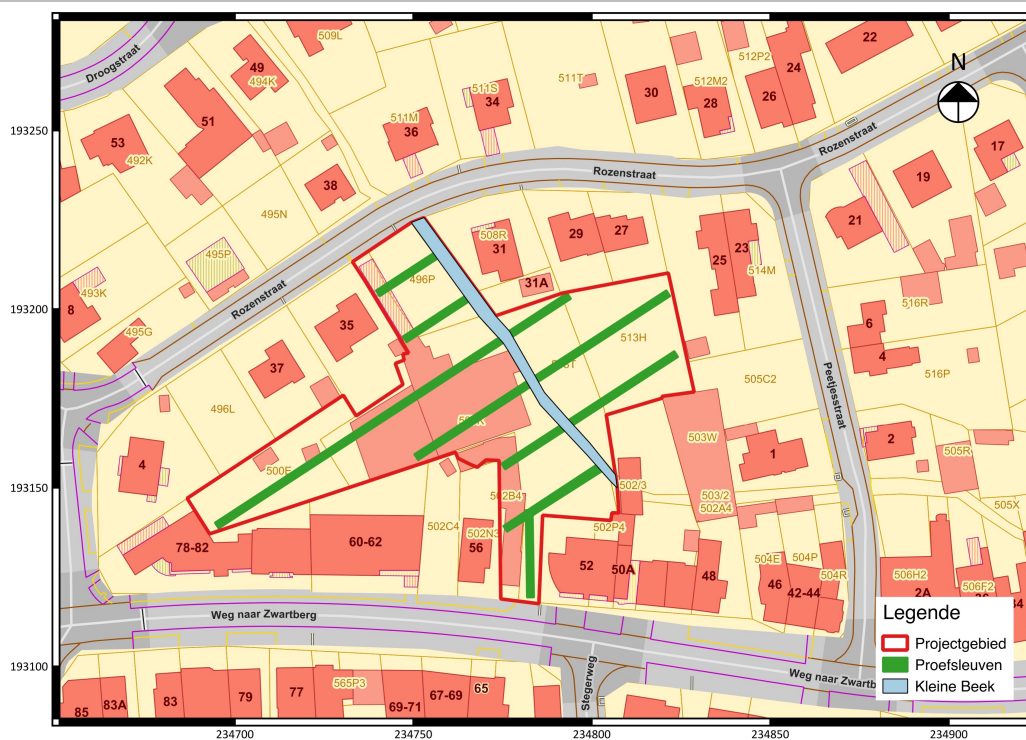

Fig. 3.1: Profielopbouw boringen 1 t.e.m. 4.

3.2.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de code Goede Praktijk

Er worden geen afwijkingen tegenover de Code Goede Praktijk voorzien. Indien tijdens het veldwerk blijkt dat het toch opportuun is om af te wijken van de Code Goede Praktijk, dienen deze afwijkingen voldoende onderbouwd gestaafd te worden in het verslag van de resultaten.

Bibliografie

Literatuur:

CREEMERS C.K. 1985: Rapport BTK project nr. 25134 door Archeologische Vereniging Midden-Limburg (AVML).

CREEMERS G., EN A. VANDERHOEVEN 2005: Archeologische kroniek van Limburg 2000, in Land van Loon 4.

MOLEMENS J., J. MERTENS, D. HUYGE, E. PAULISSEN EN L. VAN IMPE 1950: Opglabbeek, een rijk verleden: een geografisch, prehistorisch, historisch, naamkundig en genealogisch onderzoek, Opglabbeek.

SCHLUSMANS F., J. GYSELINCK, A. LINTERS, R. WISSELS, M. BUYLE M. EN M. DE GRAEVE 1981: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Hasselt*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 6N2 (He-Z), Brussel - Gent.

VANDER GINST V. EN M. SMEETS 2016: *Archeo-rapport 350: Het archeologisch vooronderzoek aan de Bouwensstraat 8, 10-16 te Antwerpen*, Tienen.

VANDER GINST V. EN M. SMEETS 2016: *Archeo-rapport in prep.: Het archeologisch onderzoek aan de Huidevetterstraat te Antwerpen*, Tienen.

Websites:

<https://cai.onroenderfgoed.be>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120650>

<https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

www.cartesius.be

www.dov.vlaanderen.be

www.geopunt.be

www.kbr.be

Bijlagen

Bijlage 1 : Plannenlijst

Projectcode	2016^E7 en 2016G181
Onderwerp	Plannenlijst
Plannummer	23 (fig. 3.1)
Type plan	Sleuvenplan
Onderwerp plan	Locatie sleuven
Aanmaakschaal	1/1000
Aanmaakwijze	Digitaal, gegeorefereerd (Jeroen Verrijckt)
Aanmaakdatum	30/08/2016